

Stölder och annat svinn i svenska butiker

2013

svenskhandel.se

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	4
1 Inledning.....	5
2 Svinnets omfattning och utveckling.....	6
3 Svinnets fördelning.....	8
4 Stölder.....	10
5 Polisanmälan.....	12
Bilaga 1: Bakgrundsinformation.....	14
Bilaga 2: Metod.....	16

Sammanfattning

Under perioden maj-juli 2013 genomförde HUI Research en undersökning bland Svensk Handels medlemmar om svinnet i handeln. Följande rapport analyserar svinnets omfattning och utveckling samt fördelningen mellan externt, internt och administrativt svinn. Utöver det totala värdet på svinnet i handeln analyseras även värdet på de senast upptäckta stölderna, de vanligaste stöldvarorna, samt polisanmälningens frekvens. De främsta slutsatserna från undersökningen är:

- Det kriminella svinnet i detaljhandeln, det vill säga stölder och snatterier, uppgår till 6 miljarder kronor.
- Det kriminella svinnet utgörs av externt och internt svinn. Det externa svinnet, det vill säga kundstölder, uppgår till 4,4 miljarder kronor. Det interna svinnet, det vill säga stölder som begås av personal och chefer, uppgår till drygt 1,6 miljarder.
- Av de stölder som upptäcks polisanmäls drygt två tredjedelar.
- Administrativt svinn, det vill säga bokföringsmässiga fel, felväxling till kunder, produkter som inte går att sälja på grund av kvalitetsförsämring, med mera, uppgår till 3 miljarder kronor.
- Inom dagligvaruhandeln har en mer noggrann redovisning av det administrativa svinnet lett till en ökning av andelen administrativt svinn, som numera utgör 40 procent av det totala svinnet.
- Sammanlagt uppgår svinnet, inklusive administrativt svinn, till 1,4 procent av den totala omsättningen i den svenska detaljhandeln, eller 9 miljarder kronor.

1 Inledning

Svinn i olika former är ett stort problem för svenska butiker. Svinn kan delas in i tre huvudgrupper: externa stölder, interna stölder samt administrativt svinn. Det administrativa svinnet kan bero på felbeställningar, slarv vid varuhantering som gör varorna osäljbara, färskvaror som går ut i datum, med mera.

De ekonomiska förlusterna är naturligtvis allvarliga men svinn innebär även stora arbetsmiljöproblem. Besökare som stjälar i butiken utsätter personalen för psykiska påfrestningar och risken för fysiska skador är stor vid konfrontation. Stölder som begås av personal och chefer skapar misstro och slitningar i arbetsgruppen och kan få stora personliga konsekvenser för den som ertappas. Internbrottslighet är alltid ett känsligt område vilket i sig utsätter medarbetare, chefer och ägare för stor press.

De senaste åren har antalet polisanmälda stölder i butik minskat, sedan 2010 med drygt 12 procent. I diskussioner med handlarna verkar dock denna nedgång inte ha märkts på butiksnivå. Svensk Handel får regelbundet in samtal från frustrerade handlare som utsatts för olika typer av stölder från såväl impulsstyrda tjuvar till professionella ligor, samt tyvärr även från egna chefer och anställda.

I den svinnundersökning från år 2010 som genomfördes tillsammans med medlemmar i Svensk Handel uppgick svinnet till nära 9 miljarder kronor. De stora problem som är kopplade till svinn, oklarheten kring polisanmälningarnas nedgång samt tiden sedan den förra undersökningen ger oss all anledning att på nytt undersöka svinnet i svenska butiker.

Under våren 2013 har därför HUI Research, på uppdrag av Svensk Handel, samlat in data från över 1 100 detaljhandelsföretag med allt från en till flera hundra butiker inom respektive företag. Data har sammanställts av HUI Research i föreliggande rapport.

Förhoppningsvis kan dessa resultat sprida ljus över ett av handelns största säkerhetsproblem och hjälpa oss i vårt fortsatta arbete. Noggrant utförda undersökningar skapar förutsättningar för att alla inblandade parter ska kunna enas kring en gemensam problembeskrivning. Utan att fastna i detaljdiskussioner kring antalet polisanmälningar eller mängden internbrott kan vi istället lägga fokus på att reda ut orsakerna till svinn i butik och därefter vidta lämpliga åtgärder för att minska det.

Per Geijer

Säkerhetschef
Svensk handel

2 Svinnets omfattning och utveckling

Handlare utsätts dagligen för olika sorters kriminellt svinn – både kundstölder och stölder som begås av personal, chefer och ägare – vilket innebär förlorande intäkter. Utöver detta tappas intäkter även genom administrativa fel och kvalitetsförsämring som innebär att varor inte längre kan säljas. Det totala svinnet i handeln utgör en kostnad inte bara för handlarna själva utan även för samhället, i form av förlorade momsintäkter och högre priser för konsumenterna.

HUI Researchs undersökning visar att svinnet uppgår till 1,4 procent av den totala omsättningen i den svenska detaljhandeln. Genom att använda omsättningsstatistik från Detaljhandelsindex kan detta beräknas till 9 miljarder kronor. Dagligvaruhandeln står ut som den bransch med högst andel svinn. Svinnet utgör 1,83 procent av omsättningen i dagligvaruhandeln, vilket innebär 5,3 miljarder kronor. Svinnets andel är lägst i elektronikhandeln, där den uppgår till 0,6 procent av omsättningen eller 342 miljoner kronor. I de flesta delbranscher inom sällanköpsvaruhandeln utgör svinnet drygt 1 procent av omsättningen.

Figur 2.1 Svinnets omfattning

Bransch	Svinn som andel av omsättningen (%)	Totalt svinn (mkr)
Dagligvaruhandel	1,83	5 303
Kläder, Skor & Accessorier	1,17	941
Järn, Bygg & Färg	1,28	654
Möbler & Heminredning	1,13	611
Sport & Fritid	1,48	429
Hemelektronik	0,60	342
Ur, Optik & Guld	0,99	126
Bok, Papper & Foto	0,81	52
Övrig Sällanköpsvaruhandel	1,09	602
Detaljhandel	1,43	9 059

Källa: HUI Research

En del av den totala summan som svinnet i handeln står för utgörs av förlorade momsintäkter. Genom att använda genomsnittssiffror från SCB:s momsstatistik kan moms-förlusten beräknas till 1,3 miljarder kronor. Förutsatt att dessa varor istället hade sålts i butik går handlarna på så sätt miste om 7,7 miljarder kronor.

Utöver denna summa tillkommer kostnader för att ersätta de försvunna varorna i butiken. Dessa kostnader består bland annat av sourcing, förpackning och etiketter, hemtagningsfrakt, tull, godsmottagning och lagerhantering på centrallager samt distributionskostnader. Det kan vara svårt att skatta en summa för dessa kostnader, eftersom de varierar beroende på vara och bransch. Vissa handlare har automatiska påfyllningssystem, vilket gör att de hela tiden får påfyllning av nya varor samt av varor som tagit slut, och redovisar inte kostnaden för att ersätta försvunna varor separat.

Svinnets utveckling

Svinnets andel av omsättningen är i stort sett oförändrad jämfört med i en tidigare studie som utfördes 2010, då andelen uppnådde 1,4 procent av handelns omsättning eller 8,7 miljarder kronor. Även vid den tidigare undersökningen var svinnets andel störst i dagligvaruhandeln (1,82 procent), och minst i elektronikhandeln (0,5 procent). Mätt i löpande priser har storleken på det totala svinnet i detaljhandeln ökat med 4 procent jämfört med 2010, men i fasta priser är utvecklingen oförändrad.

En jämförelse på branschnivå visar att svinnet har ökat något inom dagligvaruhandeln men minskat inom sällanköpsvaruhandeln, såväl som andel av den totala omsättningen som i antal kronor (mätt i fasta priser). Utvecklingstrenderna syns även i resultaten från föreliggande undersökning, där de medverkande handlarna har uttryckt sig om svinnets utveckling under det senaste räkneskapsåret. Totalt i detaljhandeln anses svinnet vara mer eller mindre oförändrat jämfört med föregående år (en svag minskning om 0,7 procent), men även här skiljer det sig på branschnivå. Dagligvaruhandlare pekar på en svag ökning om 0,7 procent men inom sällanköpsvaruhandeln är genomsnittsutvecklingen en minskning om 1,18 procent.

Figur 2.2 Svinnets utveckling

Bransch	2013		2010	
	Svinn som andel av omsättningen (%)	Totalt svinn (mkr)	Svinn som andel av omsättningen (%)	Totalt svinn (mkr)
Dagligvaruhandel	1,83	5 303	1,82	4 934
Sällanköpsvaruhandel	1,09	3 756	1,14	3 776
Detaljhandel	1,43	9 059	1,45	8 710

Källa: HUI Research

3 Svinnets fördelning

Svinn innebär en ekonomisk förlust för handlaren och kan delas in i följande tre kategorier:

- **Externt svinn** är brottsligt svinn där gärningsmannen inte är anställd eller ägare till företaget utan exempelvis kund, leverantör, städpersonal eller väktare, etc.
- **Internt svinn** är brottsligt svinn där gärningsmannen är anställd eller ägare till företaget.
- **Administrativt svinn** är allt svinn som inte är brottsligt: bokföringsmässiga fel, felväxling till kunder, produkter som på grund av kvalitetsförsämring inte går att sälja, etc.

HUI Researchs undersökning visar att det externa svinnet står för hälften av allt svinn i detaljhandeln och uppgår till 4,4 miljarder kronor. Personal- och ägarstölder utgör runt en femtedel av svinnet, eller 1,6 miljarder kronor. Totalt utgör det brottsliga svinnet 6 miljarder kronor, eller drygt 1 290 kr per hushåll per år. Genom att använda genomsnittssiffror från SCB:s momsstatistik kan moms förlusten för det kriminella svinnet beräknas till 910 miljoner kronor. En tredjedel av allt svinn består av icke-brottsligt administrativt svinn (3 miljarder kronor).

Den största skillnaden jämfört med i 2010 års undersökning är att andelen internt svinn i detaljhandeln har minskat från 24 till 18 procent. Detta motsvarar en minskning från strax över 2 miljarder till strax under 1,6 miljarder kronor (i löpande priser). Istället har andelen externt svinn ökat från 47 till 49 procent, eller från 4,1 miljarder till 4,4 miljarder mätt i kronor (löpande priser). Andelen administrativt svinn har också ökat något, från 29 till 33 procent, eller från 2,5 miljarder till 3 miljarder kronor (löpande priser).

Figur 3.1 Svinnets fördelning

Bransch	Externt svinn	Internt svinn	Administrativt svinn	Totalt
Dagligvaruhandel	42%	18%	40%	100%
Sällanköpsvaruhandel	59%	17%	24%	100%
Detaljhandel	49%	18%	33%	100%
Dagligvaruhandel	2 227 mkr	954 mkr	2 121 mkr	5 303 mkr
Sällanköpsvaruhandel	2 216 mkr	638 mkr	901 mkr	3 756 mkr
Detaljhandel	4 443 mkr	1 593 mkr	3 022 mkr	9 059 mkr

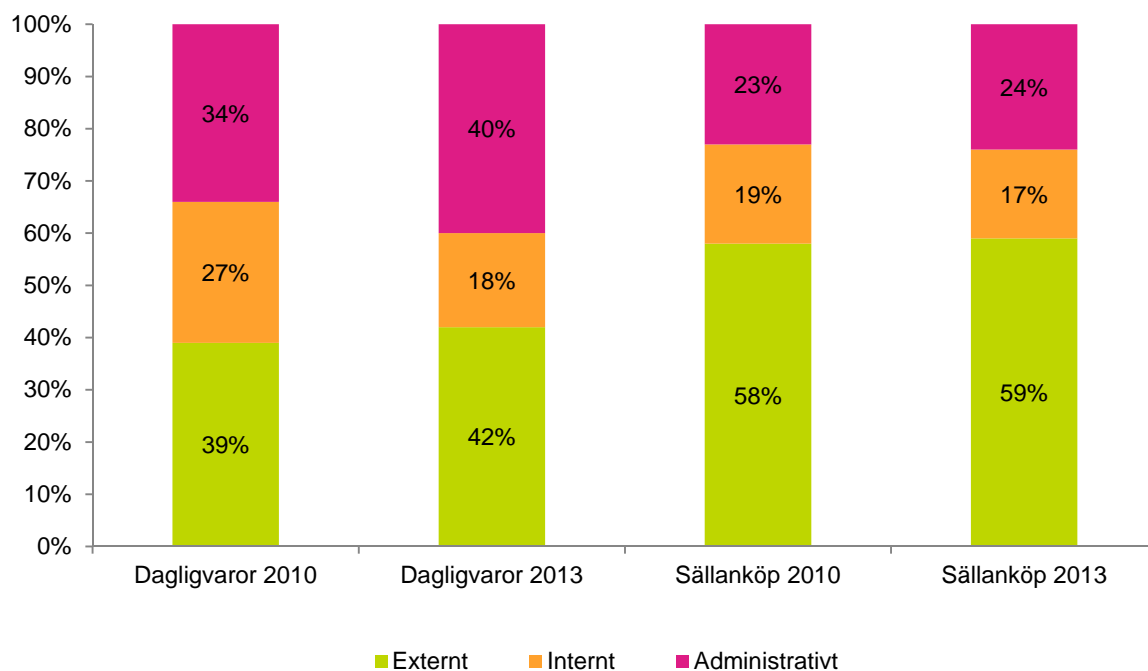
Källa: HUI Research

Fördelningen mellan externt, internt respektive administrativt svinn skiljer sig dock på branschnivå. Inom sällanköpsvaruhandeln utgör kundstölder en majoritet av allt svinn, och uppgår till 2,2 miljarder kronor. Inom dagligvaruhandeln däremot utgör

det administrativa svinnet en nästan lika stor del som det externa svinnet, runt 40 procent av allt svinn eller 2,1 respektive 2,2 miljarder kronor. I båda fallen utgör det interna svinnet – det vill säga stölder som begås av anställda och chefer – den minsta andelen, 954 miljoner kronor i dagligvaruhandeln och 638 miljoner kronor i sällanköpsvaruhandeln.

En jämförelse med resultaten från den tidigare undersökningen på branschnivå visar på störst förändring inom dagligvaruhandeln, där andelen internt svinn har minskat från 27 procent till 18 procent sedan 2010 medan andelen administrativt svinn har ökat från 34% till 40% och andelen externt svinn också har ökat något, från 39% till 42%. Det administrativa svinnets ökning inom dagligvaruhandeln kan tänkas ha en koppling till den ökade medvetenheten om matsvinn, som har uppmärksammats de senaste åren. Inom sällanköpsvaruhandeln är svinnets fördelning däremot i stort sett oförändrad.

Figur 3.2 Svinnet fördelning

Källa: HUI Research

4 Stölder

Brottsligt svinn utgör , trots ökat fokus på administrativt svinn, fortfarande den största delen av butikernas svinn. Det kriminella svinnet – det vill säga stölder – uppgår totalt till 6 miljarder kronor, eller två tredjedelar av det totala svinnet.

I föreliggande undersökning har HUI Research närmare utrett värdet av de senast upptäckta stölderna, samt vilka varor som oftast är föremål för kundstölder. Det bör noteras att alla stölder inte upptäcks omedelbart, utan uppdagas ofta först vid inventering eller bokslut, samt att stöldvärdet kan variera från stöldtillfälle till stöldtillfälle. Dessa mörkertal utgör skillnaden mellan följande siffror och svinnets totala värde som redogörs i kapitel 2 och 3. I kapitel 5 redogörs för hur stor andel av de upptäckta stölderna som polisanmäls.

Senast upptäckta stölder

För att skapa en bild av den direkta ekonomiska förlusten som en stöld innebär för handlarna tillfrågades dessa om storleken på den senaste upptäckta stölden i in-priser. Resultaten pekar på att de externa stölderna i handeln rör sig om ett stort antal enskilda stölder, medan de interna stölderna kan handla om ett litet antal gärningspersoner som upprepar stölder till dess att de upptäcks, vilket innebär att stöldvärdet är högre men stöldtillfällena färre.

Enligt handlarna som deltagit i undersökningen uppgår den genomsnittliga senast upptäckta kundstölden i sällanköpsvaruhandeln till 2 707 kronor medan motsvarande siffra för dagligvaruhandeln uppgår till 588 kronor. Juridiskt sett anses därför den genomsnittliga kundstölden i dagligvaruhandeln vara snatteri eftersom siffran hamnar under gränsen för vad som sedan 2009 klassas som stöld, nämligen 1 000 kronor. Även om dessa värden räknas om i ut-priser inklusive moms, det vill säga det som ”står på prislappen”, så ligger den senaste upptäckta stölden i dagligvaruhandeln under gränsen för snatteri.

Vad gäller personal- och chefsstölder är den genomsnittliga senast upptäckta summan högre i dagligvaruhandeln än i sällanköpsvaruhandeln, 20 505 kronor jämfört med 11 271 kronor.

Figur 4.1 Storlek på senaste upptäckta stölder

Bransch	Senast upptäckt kundstöld, kr (in-pris, exklusive moms)	Senast upptäckt personalstöld, kr (in-pris, exklusive moms)
Dagligvaruhandel	588	20 505
Sällanköpsvaruhandel	2 707	11 271

Källa: HUI Research

Av de respondenter som svarade på frågan om kundstöder uppgav 52 procent en summa, medan 29 procent svarade att de inte visste och 19 procent att de inte hade haft någon kundstöld de senaste 12 månaderna. Det råder större ovisshet om personalstöder, då 34 procent av de svarande uppgav att de inte visste, 55 procent uppgav att de ej hade haft någon personalstöld under de senaste 12 månaderna, och endast 11 procent uppgav en summa för den senaste upptäckta personalstölden.

Stöldvaror

De varor som oftast är föremål för kundstöder kännetecknas många gånger antingen av att de är lättåtkomliga eller av att det finns en efterfrågan för att sälja produkten vidare. Inom dagligvaruhandeln anger handlarna att den överlägset vanligaste stöldvaran är kött – speciellt oxfilé – såväl mätt i volym som i värde. Mätt i antal varor följs detta av godis. Kaffe är också en vanlig stöldvara såväl mätt i antal varor som i värde. I de flesta branscher är det ingen större skillnad mellan de vanligaste varorna mätt i antal varor och de vanligaste varorna mätt i värde.

Inom sällanköpsvaruhandeln är jackor den vanligaste stöldvaran inom både beklädnadshandeln och sport- och fritidshandeln. I övrigt varierar varorna enligt respektive delbransch. Respondenterna kunde uppge flera varor, och de vanligaste stöldvarorna i varje bransch redovisas i tabellen nedan.

Figur 4.2 Vanligaste stöldvaror

	De vanligaste stöldvarorna	Andel respondenter inom varje bransch som uppgett denna vara som en av de vanligaste
Dagligvaruhandel	Kött	32%
	Godis	21%
	Finkem	16%
	Kaffe	8%
Kläder, Skor & Accessoarier	Jeans och jackor	12%
Järn, Bygg & Färg	Verktyg	23%
Möbler & Heminredning	Hemtextilprodukter	42%
Sport & Fritid	Jackor	39%
Hemelektronik	Mobiltelefoner och datorer	29%
Ur, Optik & Guld	Solglasögon	43%
Bok, Papper & Foto	Pennor	36%

Källa: HUI Research

5 Polisanmälan

Det kan vara svårt att ta ett beslut om polisanmälan av de stölder som upptäcks. Beslutet kan bero på ett avvägande mellan värdet på stöldgodset och de resurser en polisanmälan tar i anspråk. Detta speciellt i branscher där det externa svinn ofta består av varor med lågt värde, såsom exempelvis godis i dagligvaruhandeln eller då värdet underskrider gränsen mellan stöld och snatteri. Vid intern stöld kan det också vara svårt för mindre handlare att konfrontera anställda som de ofta har en nära relation till.

Enligt föreliggande undersökning polisanmäls 65 procent av de interna stölder som upptäcks och 63 procent av de externa stölderna som upptäcks inom detaljhandeln totalt sett. Brottsförebyggande rådet samlar varje år in uppgifter om antalet anmälda butiksstölder i Sverige¹. Under 2012 anmäldes 60 470 butiksstölder, och genom att använda en genomsnittlig anmälningsfrekvens om 64 procent kan det totala antalet upptäckta stölder beräknas till drygt 94 484 samma år. Detta innebär att 34 014 stölder upptäcktes men inte polisanmäldes. Utöver detta antal finns ett stort mörkertal av stölder som aldrig upptäcks.

Statistiken från Brottsförebyggande rådet visar att antalet anmälda butiksstölder har minskat med 12,4 procent sedan 2009, då de uppgick till 69 037. Denna utveckling står i kontrast mot resultaten från föreliggande undersökning, som visar att stölderna som andel av omsättningen består. HUI Researchs databas *Handeln i Sverige* visar att det finns omkring 43 000 butiker i Sverige, vilket skulle innebära att varje butik anmälde i snitt 1,4 stölder under 2012, men att antalet upptäckta stölder i varje butik uppgår till 2,19.

Anmälningsfrekvens

Anmälningsfrekvensen för de externa stölder som upptäcks skiljer sig något mellan handlarna: 42 procent av de tillfrågade handlarna uppger att de *alltid* polisanmäler medan 20 procent *aldrig* polisanmäler upptäckta externa stölder. Vad gäller interna stölder uppger däremot 52 procent av handlarna att de *alltid* gör en polisanmälan, medan 27 procent uppger att de *aldrig* polisanmäler de interna stölder som upptäcks.

Nedanstående tabell visar anmälningsfrekvensens fördelning inom dagligvaruhandeln respektive sällanköpsvaruhandeln. Inom dagligvaruhandeln är det en väldigt liten andel av handlarna som aldrig polisanmäler stölder, speciellt vad gäller externa stölder. Vad gäller interna stölder säger sig 66 procent av dagligvaruhandlarna alltid göra en polisanmälan, jämfört med 39 procent av sällanköpsvaruhandlarna.

¹ <http://www.bra.se/bra/brott--statistik/statistik/anmalda-brott.html>

Figur 5.1 Polisanmälningar (procent)

	Externa stölder			Interna stölder		
	Genomsnittlig andel stölder som polisanmäls	Andel handlare som alltid polisanmäler	Andel handlare som aldrig polisanmäler	Genomsnittlig andel stölder som polisanmäls	Andel handlare som alltid polisanmäler	Andel handlare som aldrig polisanmäler
Dagligvaruhandel	63	41	8	75	66	16
Sällanköpsvaruhandel	63	43	29	56	39	37
Detaljhandel	63	42	20	65	52	27

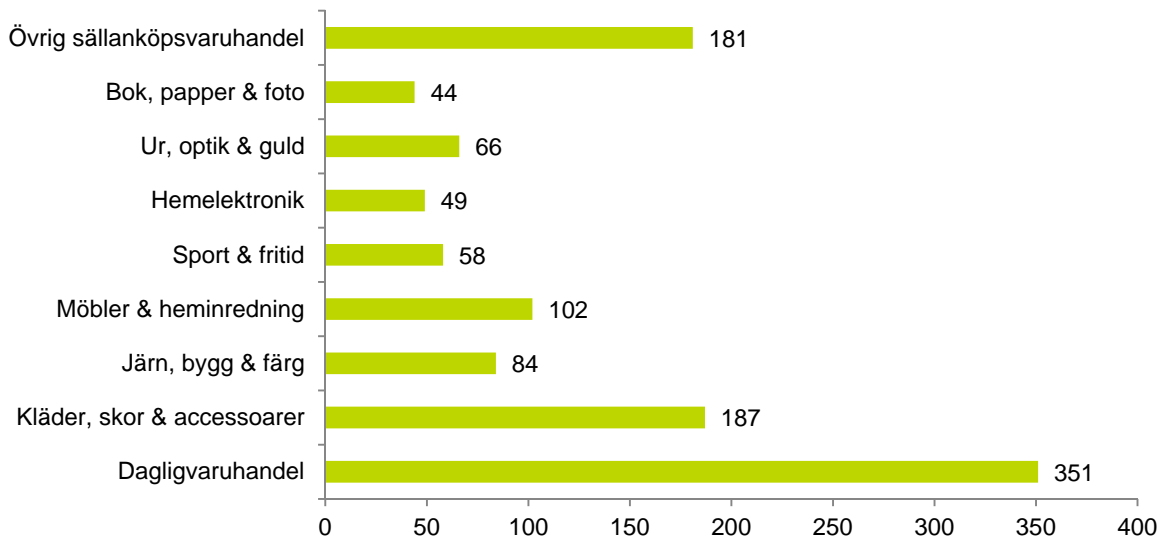
Källa: HUI Research

Skillnaden i benägenheten att polisanmäla kan bero på storleken på företaget, speciellt vad gäller interna stölder. Bland respondenter med upp till 9 anställda uppger 74 procent att de aldrig polisanmäler interna stölder, medan det bland respondenter med 10 eller fler anställda är det endast 33 procent som aldrig polisanmäler interna stölder. Detta kan vara en av förklaringarna bakom skillnaderna mellan dagligvaruhandlars och sällanköpvaruhandlars benägenhet att anmäla personalstölder, eftersom 75 procent av de sällanköpvaruhandlare som deltagit i undersökningen har färre än 10 anställda, jämfört med 39 procent bland respondenterna inom dagligvaruhandeln.

Bilaga 1: Bakgrundsinformation

Dataunderlaget samlades in via en webbenkät mellan den 2 maj och den 1 juli 2013. Totalt medverkade 1 122 företag i undersökningen. Bakgrundsinformation för de medverkande företagen presenteras nedan.

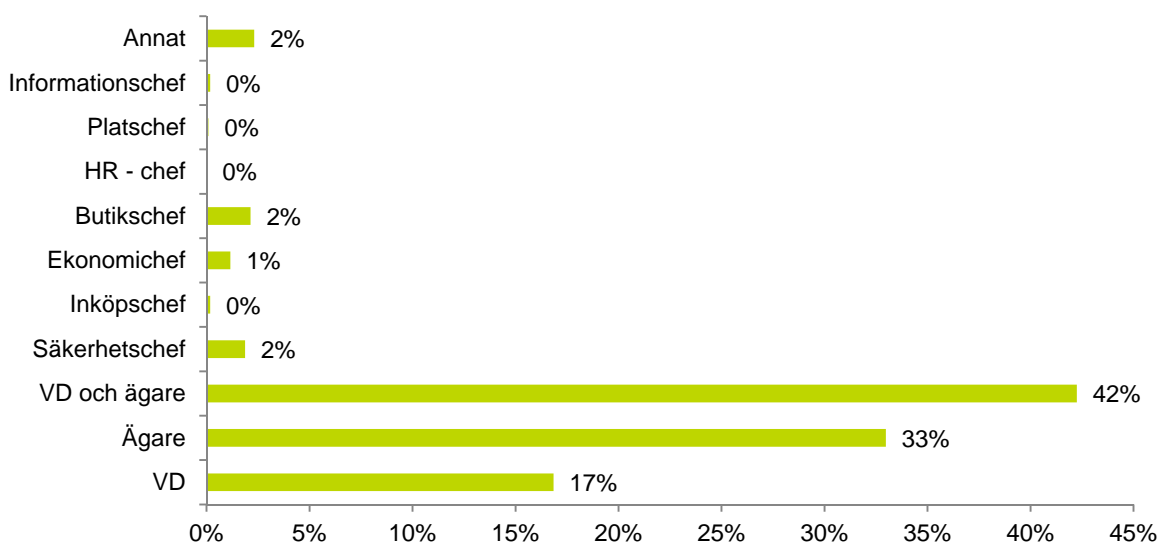
Figur 6.1 Huvudsaklig branschtillhörighet för de medverkande företagen

Källa: HUI Research

Sammanlagt 92 procent av de personer som besvarat enkäten är antingen VD: ar, ägare eller både och. Nedanstående diagram visar respondenternas position i företaget.

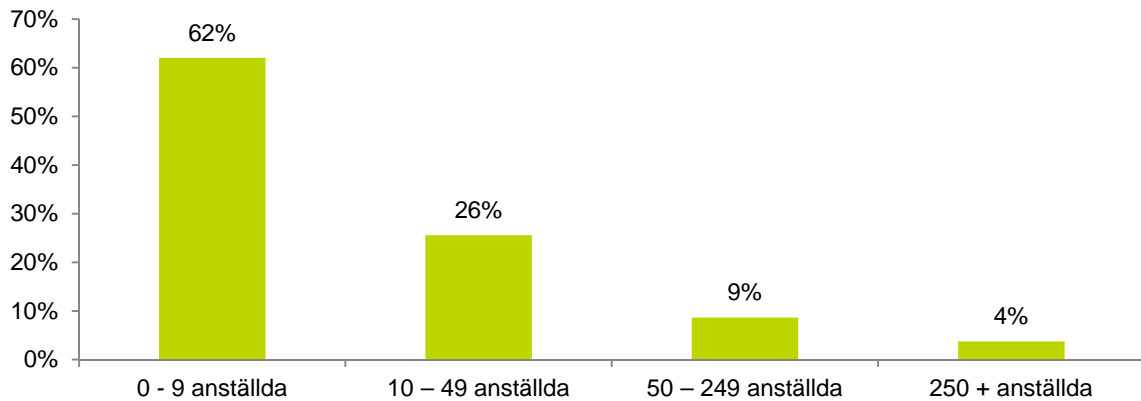
Figur 6.2 Respondentens position i företaget

Källa: HUI Research

Storleken på de företag som besvarat enkäten varierar från 0-9 anställda till över 250 anställda. Den enskilt vanligaste storleksgruppen i termer av personal bland respondenterna är 0-9 anställda. Diagrammet nedan visar fördelningen av antal anställda bland de medverkande.

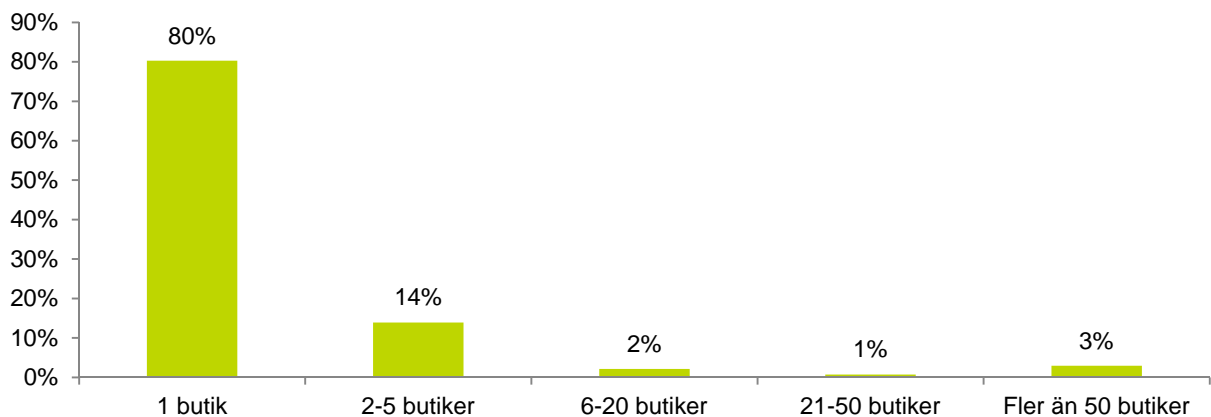
Figur 6.3 Företagsstorlek (antal anställda)

Källa: HUI Research

Både kedjor och enskilda handlare har besvarat enkäten. För 80 procent av respondenterna består företaget endast av en butik.

Figur 6.4 Företagsstorlek (antal butiker)

Källa: HUI Research

Bilaga 2: Metod

Webbenkäten skickades ut till 6 771 av Svensk Handels medlemmar. Totalt medverkade 1 122 företag i undersökningen, vilket innebär att svarsfrekvensen uppgick till 16,6 procent.

Resultaten är viktade enligt varje branschs vikt i Detaljhandelsindex, samt enligt kedjornas vikt i varje bransch. Dataunderlaget har metodiskt rensats från extremvärden med hjälp av Box-Cox plottar, där observationer som är två standardavvikelser större än medelvärdet räknas som outliers.

Skattningen av förlorade momsintäkter har räknats fram med hjälp av SCB:s momsstatistik.